

Folkhälsomyndigheten

Mottagare

Socialdepartementet
s.registrator@regeringskansliet.se

Kopia: Näringsdepartementet
n.registrator@regeringskansliet.se

Handläggare

Folkhälsomyndigheten;
Ulrica Dohnhammar

Jordbruksverket;
Elisabet Lindal

Ärendenummer

Folkhälsomyndigheten
00857-2017

Ärendenummer

Jordbruksverket
5.6.17-18802/2020

Datum

2020-12-01

Sida

1 (7)

Slutredovisning av uppdrag angående samverkansfunktion och handlingsplan för arbetet mot antibiotikaresistens

I enlighet med regeringens uppdrag S2010/07655/FS, S2017/01706/FS (delvis), översänds härmed Folkhälsomyndighetens och Jordbruksverkets slutredovisning.

Inledning

Antibiotikaresistens berör många sektorer i samhället. Ett effektivt arbete mot antibiotikaresistens behöver samordnade åtgärder inom och mellan sektorer. Aktörer inom hälso- och sjukvård och folkhälsa, veterinärmedicin och djurhälsa, livsmedel och yttre miljö samt forskning har alla viktiga roller i detta arbete. Synen på antibiotikaresistensfrågan som tvärssektoriell brukar kallas "One health"-perspektiv.

För att stärka den tvärssektoriella samverkan i Sverige har Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket i uppdrag att gemensamt fortsätta ansvara för en nationell samverkansfunktion som involverar nedan nämnda aktörer, enligt regeringsbeslut 2017-03-16. Arbetet ska utgå från och vara i linje med regeringens strategi för arbetet mot antibiotikaresistens från april 2016. Arbetet i samverkansfunktionen ska redovisas årligen senast den 31 december.

Regeringsuppdraget om samverkan innefattar även att ta fram en gemensam tvärssektoriell handlingsplan för arbetet mot antibiotikaresistens under 2018–2020 i linje med regeringens strategi. Det nuvarande uppdraget följer på det tidigare om nationell samverkan mot antibiotikaresistens och vårdrelaterade infektioner som Socialstyrelsen och Jordbruksverket fick 2012 och som övergick till Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket i juli 2015. Denna slutredovisning

omfattar översiktliga beskrivningar av samverkansfunktionens arbete under åren 2017-2020 samt en sammanställning av status för aktiviteterna i handlingsplanen.

Uppdragets genomförande

Organisation

Samverkansfunktionens uppgift är att stödja sektorsövergripande samverkan mellan myndigheter och andra aktörer vars uppdrag och verksamhet har betydelse för arbetet mot antibiotikaresistens.

Arbetet i samverkansfunktionen bygger på en gemensam arbetsbeskrivning och organiseras i en mindre beredningsgrupp med representanter för sektorerna humanhälsa, djurhälsa, livsmedel och yttre miljö samt själva samverkansgruppen som involverar samtliga av nedan nämnda aktörer. Beredningsgruppen bereder ärenden inför möten med samverkansgruppen, sammanställer resultat av samverkansgruppens arbete och kommunicerar med andra aktörer. Vid behov inrättas särskilda arbetsgrupper för att genomföra utvalda aktiviteter. Deltagande i samverkansgruppen påverkar inte enskilda myndigheters ansvar inom den egna sektorn, men underlättar arbetet med att ta hand om sektorsövergripande frågor.

De myndigheter som enligt regeringsuppdraget om samverkan avseende 2017-2020 ska bidra till arbetet i samverkansfunktionen utifrån sina respektive verksamhetsområden är:

- Arbetsmiljöverket
- E-hälsomyndigheten
- Folkhälsomyndigheten
- Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
- Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)
- Havs- och vattenmyndigheten
- Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
- Jordbruksverket
- Kemikalieinspektionen
- Kommerskollegium
- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- Naturvårdsverket
- Socialstyrelsen
- Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)
- Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbetet (Sida)
- Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)
- Verket för innovationssystem (Vinnova)
- Vetenskapsrådet.

Dessutom medverkar Länsstyrelserna (representerade av Länsveterinärerna) samt organisationerna Programråd Strama, ReAct, Smittskyddsläkarföreningen och

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Representanterna i samverkansgruppen utses av respektive myndighet eller organisation.

Inom djur- och livsmedelssektorerna bedrivs en stor del av arbetet mot antibiotikaresistens av aktörer utöver de som finns representerade i samverkansgruppen och utfallet av många aktiviteter i handlingsplanen är beroende av deras insatser. Samverkansfunktionen har därför en viktig roll i att främja dialog med dessa aktörer, t.ex. genom att de kan involveras i enskilda frågor eller bjudas in till gemensamma arrangemang.

Ordförandeskapet växlar mellan Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket. En kanslifunktion finns på Folkhälsomyndigheten.

Aktiviteter under åren 2018-2020

Här följer en sammanfattning av samverkansfunktionens arbete under respektive år. För mer detaljerade redovisningar, se tidigare redovisningar från respektive år.

2017

Uppdraget om en fortsatt samverkansfunktion mottogs i mars 2017. Då inleddes arbete med att ta fram en myndighetsgemensam handlingsplan för åren 2018-2020, utifrån målen i den nationella strategin från 2016. Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket ledde arbetet, som inkluderade workshops kring handlingsplanens form och innehåll samt en hearing med aktörer inom alla sektorer.

Antibiotikaforum 2017 hade temat 'internationella utblickar som ger hopp'. Dagen gav exempel på stora och små konkreta insatser mot antibiotikaresistens inom alla sektorer runtom i världen.

2018

Representanter för Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket och Skolverket träffades våren 2018 för att diskutera lärares förutsättningar för att undervisa om antibiotika och resistens samt om det behövs någon stödjande insats från samverkansfunktionen. Det framkom att Skydda antibiotikan utgör en bra informationssida för lärare och elever. Skolverket arbetar själva med att ta fram en modul för kompetensutveckling om medicin och hälsa riktad till lärare, där en del specifikt kommer att beröra antibiotika och vacciner. Genom Skolverkets kontakter med lärare i naturvetenskap och teknik fick samverkansfunktionen möjlighet att ställa några enkätfrågor om vilka eventuella behov lärarna (64 respondenter) ser av ytterligare material om antibiotikaresistens och vaccinationer.

Under hösten 2018 arrangerades en horisontspaning med alla aktörer inom samverkansfunktionen. Deltagarna fick då möjlighet att identifiera och diskutera omvärldsförändringar som kan påverka samverkansinsatserna mot antibiotikaresistens. De högst prioriterade omvärldsfrågorna kunde samlas i sju teman:

- Sveriges internationella arbete mot antibiotikaresistens
- Ekonomiska incitament för att säkerställa tillgången till antibiotika
- EU-gemensamma lagar, regler och rekommendationer som påverkar flera sektorer
- Digitalisering och digitala vårdtjänster
- Beteendevetenskap och befolkningsperspektiv
- Övervakning och tillgången till god data för att följa antibiotikaförbrukning och antibiotikaresistens
- Kunskap och forskning samt övervakning i miljön

Underlaget från horisontspaningen har varit ett viktigt underlag i samverkansgruppens kontinuerliga diskussion om gemensamma insatser.

Temat för Antibiotikaforum 2018 var ”förebyggande insatser mot antibiotikaresistens och vårdrelaterade infektioner”. Dagen innehöll föreläsningar om aktuella ämnen inom patientsäkerhet, digitala vårdtjänster, förebyggande djursjukvård och livsmedelshygien med mera. Under mötet presenterades också pågående projekt och initiativ inom området i form av en utställning.

Under 2018 arbetade samverkansgruppen med att vidareutveckla den gemensamma kommunikationsinsatsen Skydda antibiotikan med en långsiktig uppbyggnad av webbplatsen, www.skyddaantibiotikan.se. Ambitionen var att etablera en webbplats med samlad och samordnad information om antibiotikaresistens ur ett ”One health”-perspektiv. Materialet, i form av infografiker, filmer och Frågor och Svar, lyfter olika aspekter av antibiotikaresistens och vad man själv kan göra som patient, djurägare eller konsument. Webbplatsen finns även översatt till engelska, på www.saveantibiotics.se.

2019

En omfattande utvärdering av samverkansfunktionens arbete genomfördes under Jordbruksverkets ledning. Detta skedde i form av en enkät om arbetets inriktning och upplägg samt handlingsplanens utformning. Utvärderingen visade att samverkansaktörerna ser positivt på det aktiva samarbete som stödet från regeringsuppdraget medför. Informationsdelning, gemensamma problemformuleringar och samordnad kommunikation är några konkreta exempel på vad arbetet ger. De synpunkter som framfördes kring handlingsplanens utformning och det interna arbetet har tagits vidare.

En omfattande revidering av den gemensamma kommunikationsstrategin från 2014 genomfördes under året. Samverkansfunktionens aktörer bidrog med synpunkter på innehåll och upplägg till arbetet, som leddes av Jordbruksverkets och Folkhälsomyndighetens kommunikatörer. Strategin är ett stöd för myndigheter och andra aktörer i deras kommunikation om antibiotikaresistens, och innehåller en budskapsplattform med gemensamt överenskomna övergripande budskap för att underlätta en samordnad kommunikation.

Tema för Antibiotikaforum 2019, som hölls i Jönköping, var ”beteende och kommunikation”. Föreläsningarna hade samhällsvetenskaplig ansats och berörde hur vi kommunicerar kring frågor som antibiotikaresistens och hur vi kan påverka människors beteende för att nå brett deltagande i antibiotikafrågan. En färgstark utställning av pågående projekt och initiativ inom de olika sektorerna ordnades också.

En kort informationsskrift som beskriver det svenska sektorsövergripande arbetet mot antibiotikaresistens på engelska färdigställdes under året och publicerades i början av 2020, se [Swedish work against antibiotic resistance – a one health approach](#).

Ett tvåårigt projekt startade i slutet av året där Sverige, med stöd av EU-medel, stöder Lettlands arbete med att implementera sin nationella One health-handlingsplan mot antibiotikaresistens. Projektet, som leds av Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket, omfattar både konkreta verktyg för arbete mot antibiotikaresistens och aktiviteter för att utveckla samverkan mellan sektorer i Lettland samt förbättra kommunikation och informationsdelning mellan sektorer. Inom projektet kommer samarbetsparterna ta fram en långsiktig plan för det fortsatta arbetet i Lettland efter att projektet avslutats.

2020

Samverkansfunktionens arbete

Inför åiterrapportering och revidering av den myndighetsgemensamma handlingsplanen har en sammanfattande genomgång av status för alla aktiviteter gjorts; se bilaga. Liksom tidigare år sammanställde samverkansfunktionen underlag för Sveriges svar på enkäten från WHO, FAO och OIE om implementering av den globala handlingsplanen mot antibiotikaresistens.

Flera av samverkansfunktionens myndigheter är involverade i förhandlingsarbetet som rör EU-gemensamma regler för resistensövervakning av djur och livsmedel, samt de nya förordningarna avseende veterinärmedicinska läkemedel respektive djurhälsa. Detsamma gäller arbete med internationella standarder inom Codex Alimentarius. Samverkan omfattar exempelvis framtagande av underlag från Sverige.

Samverkansfunktionens två årliga möten genomfördes i år digitalt, ett i april och ett i oktober. Däremellan har beredningsgruppen haft två heldagsmöten samt kortare månatliga avstämningar.

Antibiotikaforum

Antibiotikaforum genomfördes som ett digitalt arrangemang den 20 november. Tema var ”Antibiotikaresistens – den dolda pandemin”, med inslag som illustrerade lärdomar från arbete med komplexa frågor där hela samhället berörs. Programmet bestod av en del som riktade sig till en intresserad allmänhet och en

del riktad till professionella som arbetar med att motverka antibiotikaresistens, smittspridning och vårdrelaterade infektioner. Arbetet mot antibiotikaresistens speglades i pågående insatser mot Covid-19 och lärdomar från de båda samhällsutmaningarna jämfördes. Föreläsningarna innehöll exempel från bland annat kommunikation, logistik, innovation och hållbar tillverkning. Sammanlagt deltog dryg 160 personer. Hela konferensen spelades in och valda delar kommer att göras tillgängliga på Youtube i efterhand.

Covid-19-pandemins påverkan på arbetet mot antibiotikaresistens

Arbetet hos många av samverkansfunktionens aktörer har under större delen av 2020 varit direkt påverkat av covid-19-pandemin. Dels har hanteringen av pandemin bestämt prioritering och resursfördelning inom organisationer, dels har förutsättningarna för samarbete och kommunikation med målgrupper och samarbetspartners förändrats drastiskt. Vissa emotsedda möten har helt fått ställas in, exempelvis den nordiska konferensen om övervakning av antibiotika i miljön (se nedan). Arbetet inom samverkansfunktionen har dock fortsatt, om än i något begränsad omfattning.

Folkhälsomyndigheten har under sitt ordförandeskap år 2020 fått ställa om sin verksamhet till hantering av pandemin ur många perspektiv; epidemiologi, vårdhygien, testning, folkhälsa, juridik och kommunikation. Mycket planerat arbete pausades under våren till följd av att myndigheten och många av dess avnämare (smittskydds- och vårdhygienenheter, Stramagrupper, övriga regionala och kommunala verksamheter) också var fullt upptagna med att hantera den uppkomna situationen. Stramas interna arbete har också påverkats mycket, eftersom många i nätverket arbetar som smittskyddsläkare och på infektionskliniker. Även Socialstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen har varit mycket engagerade i att hantera sina respektive aspekter på hur pandemin påverkar yrkesverksamma inom vård och omsorg samt efterfrågan på läkemedel och desinfektionsmedel.

Förhandlingsarbetet inom EU och internationellt på djur- och livsmedelssidan om nytt genomförandebeslut om resistensövervakning av djur och livsmedel, akter som följer av den nya EU-förordningen om veterinärmedicinska läkemedel samt akter som berör den nya djurhälsolagen har fortlöpt i elektroniska kommittéer och arbetsgrupper. Fysiska möten har fått skjutas upp, men arbetet har trots allt kunnat fortgå. Internationellt standardarbete inom Codex Alimentarius har påverkats på samma sätt. De elektroniska arbetsgrupperna och kommittémötena har i huvudsak fungerat väl. Internationella kunskapsuppbyggande projekt, exempelvis EU-projektet ”Joint Action on Antimicrobial Resistance and Healthcare Associated Infections” (JAMRAI) samt samarbetet med Lettland inom ramen för EU-kommissionens program, har påverkats på så sätt att de får utföras i lägre fart och med justerade tidsramar samt att arbetet har ställts om till att bli helt digitalt.

Inom ramen för Nordiska ministerrådets arbete med AMR One Health ledde Läkemedelsverket hösten 2019 ett projekt för att kartlägga befintlig övervakning av

resistensgener respektive antibiotika i miljön i de nordiska länderna. Resultatet skulle redovisas vid ett seminarium på myndigheten den 19 mars 2020, tillsammans med presentationer av övervakning av antibiotika i vatten ur ett EU-perspektiv (EU-kommissionens så kallade Watchlist). Seminariet fick ställas in då reseförbud rådde. Innehållet kommer istället att presenteras för NM One Health expertgrupp och strategigrupp vid digitalt möte samt sammanställas i korthet i rapportform.

Slutsatser

Samverkansfunktionen utgör ett nav i det svenska arbetet mot antibiotikaresistens. Frågans komplexitet gör att samverkan över sektorsgränser är av största vikt för att aktiviteter får önskad effekt och blir långsiktigt hållbara. Status och utfall av handlingsplanen visar att mycket värdefullt arbete utträttas, många aktiviteter är genomförda, men även att mycket arbete kvarstår och att behovet av fortsatt arbete i samverkansfunktionen är stort. Som forum möjliggör Samverkansfunktionen diskussioner både kring praktiska frågor och strategisk inriktning för fortsatt arbete. Ur dessa diskussioner föds många nya samarbeten och konkreta aktiviteter. Erfarenheter hittills visar att antibiotikaresistensfrågan ständigt blir aktuell i nya sammanhang och att involverade aktörer måste anpassa sig till den utvecklingen genom fördjupad samverkan. Samverkansfunktionen är ett oersättligt redskap för att möta den utmaningen.

Bilagor

Bilaga 1: Sammanställning av status för aktiviteterna i den tvärsektoriella handlingsplanen mot antibiotikaresistens 2018-2020.